

PREVENCIA A RIEŠENIE ŠIKANOVANIA A KYBERŠIKANOVANIA ŽIAKOV V DOKUMENTOCH ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

**SPRÁVA Z PRIESKUMU
2019**

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

**Prevencia a riešenie
šikanovania a kyberšikanovania
žiakov v dokumentoch základných škôl**

SPRÁVA Z PRIESKUMU

Bratislava 2019

Analýza údajov: Geraldina Paľovčíková

Grafická úprava: Kamila Černáková

Obálka: pixabay.com

Text neprešiel jazykovou úpravou

© Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2019

ISBN: 978-80-99917-02-7

Poznámka: Často frekventované pojmy, ako „žiaci“, „učitelia“, „riaditelia“, „poradci“, ktoré sú v texte pre zjednodušenie vyjadrené v mužskom rode (singulár, plurál), ponímame neutrálne ako rod ženský aj mužský, teda „žiačky a žiaci“, „učiteľky a učitelia“, „riaditelia a riaditeľky“, „poradci a poradkyne“.

Obsah

Použité skratky	4
1 Šikanovanie a kyberšikanovanie ako porušenie ľudských práv	5
2 Premietnutie podmienok na zaistenie ochrany žiakov pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním v dokumentoch škôl	6
3 Prieskum zakotvenia stratégie proti šikanovaniu a kyberšikanovaniu v dokumentoch škôl ...	8
3.1 Ciele a metodológia prieskumu	8
3.2 Analýza údajov	10
3.2.1 Aktuálnosť dokumentu	10
3.2.2 Začlenenie sledovanej problematiky do dokumentov základných škôl	11
3.2.3 Postupy a metódy prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania žiakov	12
4 Záver a odporúčania	15
Použitá literatúra	19
Príloha č. 1	20

Použité skratky

metodické usmernenie – Metodické usmernenie č. 7/2006-R z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Smernica – Smernica č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach

Stredisko – Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

školský zákon – zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

1 Šikanovanie a kyberšikanovanie ako porušenie ľudských práv

K základným právam žiakov a ich učiteľov patrí právo na bezpečné študijné a pracovné prostredie a na ochranu osobnej slobody, ľudskej dôstojnosti a vážnosti. Pri zaistovaní bezpečnosti školského prostredia a vytvárania pozitívnej klímy v škole má kľúčový význam prevencia, riešenie a obmedzovanie násilia, šikanovania a kyberšikanovania.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej len „Stredisko“) realizovalo v školskom roku 2017/2018 výskum „Šikana a kyberšikana na školách“¹, zameraný na súčasnú situáciu vo výskyte a frekvencii tohto sociálno-patologického javu medzi žiakmi základných a stredných škôl a na zistenie prítomnosti šikanovania a kyberšikanovania učiteľov zo strany žiakov alebo ich rodičov. Dotazníkový výskum bol realizovaný na vzorke 2 895 žiakov a žiačok základných škôl, osemročných gymnázií a stredných škôl a 145 učiteľov a učiteľiek z celého Slovenska.

Hlavným cieľom prvej časti výskumu bolo identifikovať výskyt, frekvenciu a formy šikanovania a kyberšikanovania žiakov na slovenských školách. Výsledky ukázali, že ich výskyt je najvyšší na základných školách, kde poprelo prítomnosť šikanovania v škole iba 7,5 % žiakov. Až 56 % detí uviedlo, že šikana sa na škole vyskytuje a 36,5 % odpovedať nevedelo, čo upozorňuje na malú informovanosť o tomto sociálno-patologickom jave. Výskyt šikany v škole sa zvyšuje priamo úmerne s vekom detí, od 43,3 % odpovedí potvrdzujúcich šikanu u šiestakov až po 62,4 % deviatakov. Skúsenosti s kyberšikanovaním prostredníctvom internetu alebo telefónu priznalo 34,1 % žiakov, pričom 50 % agresorov je z rovnakej triedy alebo školy ako obeť, čo upozorňuje na aktuálnosť potreby venovať pozornosť prevencii kyberšikany priamo na školách a v triedach. Ďalším dôležitým poznatkom bolo zistenie, že v prípade výskytu šikanovania alebo kyberšikanovania v škole sa o tom často učitelia, ani iní dospelí nedopočujú, alebo sa o násilí dozvedia, no jeho pôvodca nie je účinne potrestaný a problémy pokračujú naďalej. Výsledky výskumu potvrdili, že násilie, šikanovanie a kyberšikanovanie v škole nemožno podceňovať. Výskyt týchto fenoménov na slovenských školách je bežný, ich miera sa v porovnaní s minulosťou zvýšila a učitelia sa stretávajú s prejavmi takýchto foriem agresivity žiakov medzi sebou, ale aj voči pedagógom, čoraz častejšie.

¹ Šikana a kyberšikana na školách. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Bratislava 2018. Dostupné na: http://www.snslp.sk/CCMS/files/%C5%A0ikana_a_kyber%C5%A1ikana_2018.pdf

2 Premietnutie podmienok na zaistenie ochrany žiakov pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním v dokumentoch škôl

Na aktuálnu potrebu venovať zvýšenú pozornosť problematike prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania na školách reagovalo aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“), ktoré podľa § 3 písm. d) a o) zákona č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“), v súlade s článkom 11 ods. 2 písm. f) druhým bodom Organizačného poriadku MŠVVaŠ SR vydalo novú Smernicu č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach (ďalej len „Smernica“). Smernica definuje šikanovanie a kyberšikanovanie, základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov a stanovuje možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa ustanovení školského zákona. Uvedená Smernica nadobudla účinnosť 1. septembra 2018, čím sa zároveň zrušilo Metodické usmernenie č. 7/2006-R z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach (ďalej len „metodické usmernenie“).

Podľa Smernice patrí prevencia šikanovania a kyberšikanovania do celoškolskej stratégie, za prípravu a realizáciu ktorej zodpovedá riaditeľ školy. Jej základom je detailné stanovenie princípov, pravidiel a postupov prevencie a riešenia šikanovania žiakov vo vnútornom predpise školy. *„Riaditeľ školy zodpovedá za systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania. Pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie najmä ... c) určuje v školskom poriadku pravidlá 1. správania sa vrátane sankcií za ich porušenie, 2. používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy, d) rozpracúva podrobnosti prevencie a riešenia šikanovania žiakov vo vnútornom predpise školy...“* (Smernica, čl. 3 ods. 5 písm. c), d)).

V zhode s touto požiadavkou a v záujme dosiahnutia cieľov, stanovených v stratégii školy je dôležité, aby boli podmienky na zaistenie postupov a ochrany žiakov pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním v interných materiáloch škôl striktné vymedzené a aby s nimi boli podrobne oboznámení pedagógovia, ostatní pracovníci školy, žiaci a ich zákonní zástupcovia. Je optimálne, ak tvoria integrálnu súčasť prítomných dokumentov školy, napr. vo forme smernice riaditeľa, prílohy k školskému poriadku či osobitnej kapitoly školského poriadku (forma a znenie sa môžu líšiť v závislosti od špecifik konkrétnej školy). Podľa § 153

ods. 3 školského zákona „ Školský poriadok zverejní riaditeľ na verejne prístupnom mieste v škole alebo v školskom zariadení preukázateľným spôsobom s ním oboznámi zamestnancov, deti a žiakov a informuje o jeho vydaní a obsahu zákonných zástupcov detí a žiakov“.

Pri systematickom zaisťovaní primárnej a sekundárnej prevencie a ochrany detí pred šikanou a kyberšikanou je nevyhnutná súčinnosť zriaďovateľov a vedenia škôl, koordinátorov prevencie, výchovných poradcov, triednych učiteľov, všetkých zamestnancov školy, ďalších spolupracujúcich odborníkov a v neposlednom rade aj žiakov a ich rodičov. Dôsledná aplikácia Smernice v praxi a transparentná, jasná, prehľadná formulácia opatrení školy, ktoré povedú k predchádzaniu a riešeniu prípadov šikanovania a kyberšikanovania a sprístupnenie príslušných dokumentov školy žiakom, rodičom aj verejnosti, je základom pre vytvorenie a udržanie bezpečného edukačného prostredia.

3 Prieskum zakotvenia stratégie proti šikanovaniu a kyberšikanovaniu v dokumentoch škôl

V nadväznosti na požiadavku ochrany detí pred šikanovaním a kyberšikanovaním a jej premietnutie do interných materiálov škôl, ako aj na výsledky výskumu Šikana a kyberšikana na školách, sa Stredisko v poslednom štvrtroku 2018 zameralo na prieskum stavu rozpracovania postupov, opatrení a metód pri prevencii a riešení šikanovania a kyberšikanovania vo vnútorných predpisoch základných škôl podľa novej Smernice.

Pojem „dokumenty škôl“ implikuje v rámci prieskumu vnútorné predpisy, organizačné smernice, príkazy, metodické usmernenia a pokyny riaditeľa a pracovné plány, ktoré upravujú a konkretizujú dôležité oblasti činnosti škôl.

3.1 Ciele a metodológia prieskumu

Cieľom prieskumu bolo:

1. overenie aktuálnosti zverejneného interného dokumentu školy,
2. zacomponovanie sledovanej problematiky do vnútorných predpisov
3. preskúmanie obsahu, formy a rozsahu rozpracovania detailov prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania žiakov, vrátane spôsobu ich aplikácie v praxi, vo vnútornom predpise konkrétnej školy.

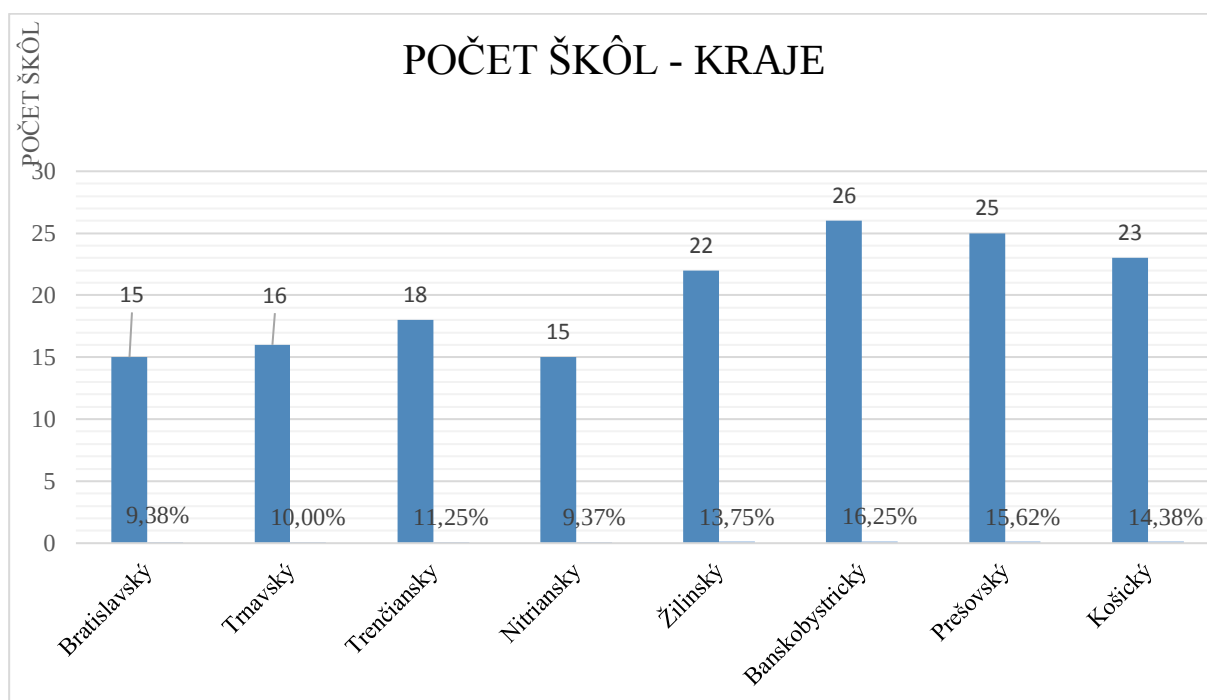
Empirický prieskum zakotvenia podmienok pre zaistenie bezpečného edukačného prostredia a ochrany žiakov pred šikanovaním a kyberšikanovaním v interných dokumentoch škôl vychádzal z údajov získaných technikou analýzy dostupných písomných dokumentov škôl. Keďže medzi názvami zverejnených interných dokumentov škôl sú menšie rozdiely (školský poriadok, vnútorný poriadok školy, vnútorný školský poriadok, vnútorná smernica, pracovný plán školy a pod.), ďalej sa uvádzajú pod pojmi dokumenty škôl.

Zdrojom informácií boli náhodne vybrané dokumenty 160 základných škôl zo všetkých krajov Slovenska, zverejnené na internete (Tabuľka č. 1 a Graf č. 1). Zber údajov prebiehal v poslednej októbrovej dekáde šk. roku 2018/2019. Skúmané dokumenty boli podrobené, v súlade s cieľom prieskumu, formalizovanej obsahovej analýze.

Tabuľka č. 1: Počet škôl – kraje

Kraj	Počet škôl	%
Bratislavský	15	9,38
Trnavský	16	10,00
Trenčiansky	18	11,25
Nitriansky	15	9,37
Žilinský	22	13,75
Banskobystrický	26	16,25
Prešovský	25	15,62
Košický	23	14,38
Spolu	160	100

Graf č. 1: Počet škôl – kraje

Na základe dosiahnutia stanovených cieľov sledovala analýza interných dokumentov škôl tieto oblasti:

- rok nadobudnutia účinnosti zverejneného dokumentu,
- začlenenie sledovanej problematiky do dokumentu v súlade s aplikáciou Smernice,
- rozsah, obsah a forma rozpracovania podrobností prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania v dokumente školy.

3.2 Analýza údajov

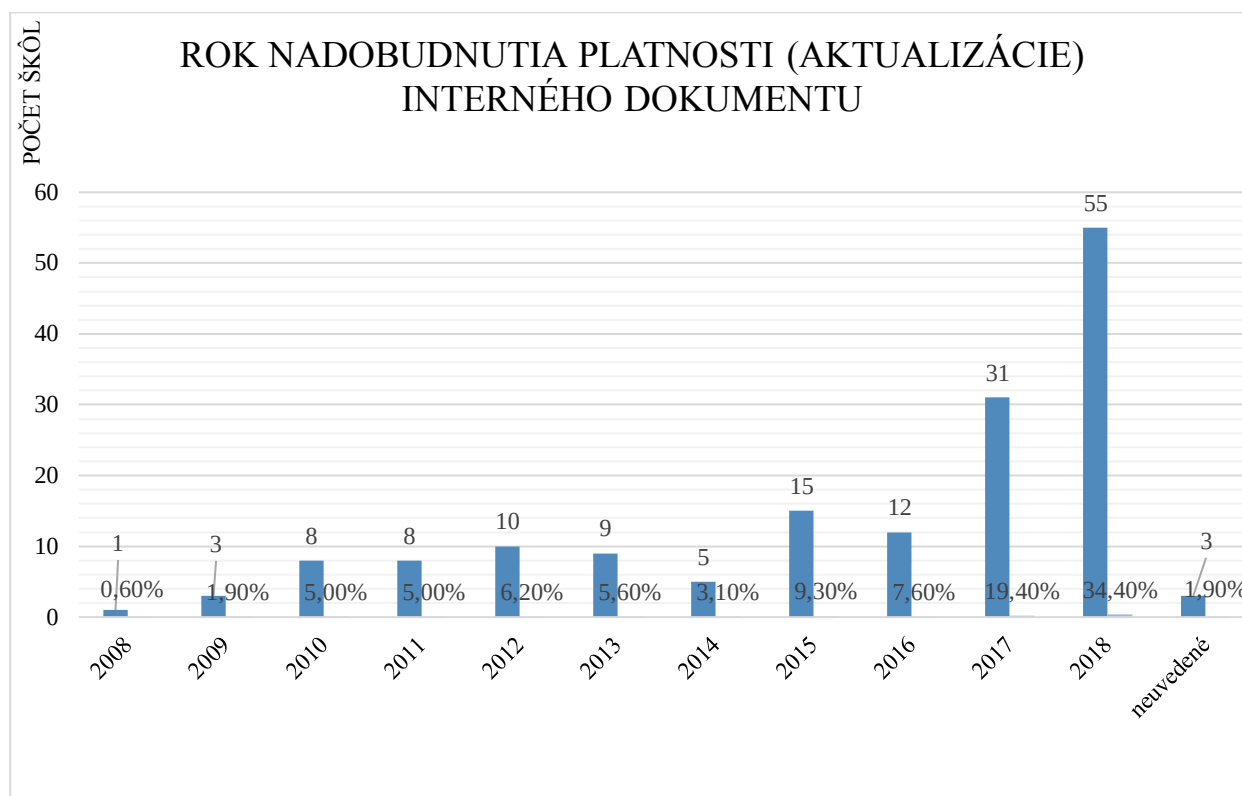
3.2.1 Aktuálnosť dokumentu

Vzhľadom na to, že do 1. septembra 2018, kedy nadobudla účinnosť nová Smernica platilo metodické usmernenie, Stredisko venovalo pozornosť údaju, či sú sledované interné dokumenty škôl aktualizované v školskom roku 2018/2019 v súlade s novou Smernicou a kedy nadobudli účinnosť. Termín nadobudnutia platnosti interného dokumentu udáva čas jeho schválenia alebo jeho aktualizácie. Výsledky vychádzajú z údajov aktuálnych a zverejnených na internete v poslednej dekáde októbra 2018 (Tabuľka č. 2 a Graf č. 2).

Tabuľka č. 2: Rok nadobudnutia platnosti (aktualizácie) interného dokumentu

Rok nadobudnutia platnosti interného dokumentu školy	Počet škôl	%
2008	1	0,6
2009	3	1,9
2010	8	5,0
2011	8	5,0
2012	10	6,2
2013	9	5,6
2014	5	3,1
2015	15	9,3
2016	12	7,6
2017	31	19,4
2018	55	34,4
neuvedené	3	1,9
Spolu	160	100

Graf č. 2: Rok nadobudnutia platnosti (aktualizácie) interného dokumentu

Medzi názvami zverejnených interných dokumentov škôl sú drobné diferencie. Rozdiely sú aj v rozsahu a forme, no ich obsah zodpovedá zneniu § 153 školského zákona.

Celkove 65,6 % analyzovaných dokumentov škôl bolo prerokovaných a schválených pred rokom 2018, tieto materiály neboli aktualizované a teda neobsahovali podmienky na zaistenie ochrany žiakov pred šikanovaním a kyberšikanovaním podľa novej Smernice.

3.2.2 Začlenenie sledovanej problematiky do dokumentov základných škôl

Napriek tomu, že otázka šikanovania a kyberšikanovania medzi žiakmi sa radí k problémom, ktorým sa na školách venuje zvýšená pozornosť, vo zverejnených dokumentoch je rozpracovaná v rozdielnej miere.

V školských poriadkoch 48 škôl (30,0 %) sa uvádza pomerne všeobecne, pri definovaní povinností žiakov, pričom sankcie za šikanovanie v podobe pokarhaní a znížených znáмок zo správania sú stanovené vo výchovných opatreniach a opatreniach na posilnenie disciplíny.

38 škôl (23,75 %) venuje problematike výskytu šikany dostatočný priestor pri definovaní práv a povinností žiakov. Opatrenia na zamedzenie vzniku a šírenia šikany sú

v kapitolách dokumentov týchto škôl, najčastejšie školských poriadkov, rozpracované do konkrétnych bodov, v ktorých sa stanovujú požiadavky na správanie žiakov cez vyučovanie a cez prestávky a podrobne sa uvádzajú prejavy správania, ktoré žiakom nie sú dovolené. Niektoré školské poriadky sa o šikanovaní zmieňujú aj v článkoch o právach žiakov na bezpečnosť a v bodoch o ochrane žiakov pred sociálno-patologickými javmi, diskrimináciou a násilím.

Podrobnejšie rozpracované postupy pri riešení šikany sú viditeľné v školách, kde je súčasťou školského poriadku vnútorná smernica k prevencii a riešeniu šikanovania, alebo plán prevencie šikanovania a násillia vo výskumnej vzorke bolo identifikovaných 28 škôl (17,5 %). Tieto dokumenty sú v mnohých prípadoch spracované veľmi dôkladne, no v prevažnej väčšine vychádzajú z metodického usmernenia, ktoré od 1. septembra 2018 stratilo účinnosť, nie sú teda aktualizované a opomínajú otázku kyberšikanovania.

Detailné spracovanie problematiky obsahujú samostatné smernice alebo doplnky školských poriadkov, ktoré venujú priestor stratégii zvládania šikanovania spolužiakov a násillia v škole, charakterizovaniu prejavov šikanovania, prístupu k obetiam, postupu voči agresorovi a postupu pri výskyte skupinového násillia, spôsobu riešenia zo strany triedneho učiteľa, koordinátora prevencie, výchovného poradcu a ostatných zamestnancov školy. Takéto dokumenty (s rozličnou mierou rozpracovanosti postupu všetkých osôb, zúčastnených na vytváraní bezpečného edukačného prostredia) prezentovalo 22 škôl (13,75 %).

Do prístupných zverejnených dokumentov 16 škôl (10 %) nie je problematika šikanovania a kyberšikanovania zakomponovaná.

3.2.3 Postupy a metódy prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania žiakov

Pozitívne možno hodnotiť úsilie niektorých škôl začleniť do svojich interných dokumentov ako osobitné články, doplnky alebo prílohy vnútorné metodické materiály a postupy k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov pre pedagógov, pokyny a odporúčania k spolupráci s rodičmi žiakov a opatrenia k prevencii a riešeniu kyberšikanovania.

Za neuspokojivú možno považovať situáciu v oblasti riešenia prevencie a ochrany pred kyberšikanovaním. Napriek narastaniu hrozby kyberagresie medzi dospievajúcou mládežou (najčastejšie vo forme ohovárania, zosmiešňovania, ponižovania na sociálnych sieťach a zverejnenia alebo šírenia znevažujúcej fotografie či videa na internete) nebola v 80 sledovaných interných dokumentoch škôl (50 %) táto problematika zmienená. Všetky

školské poriadky obsahujú zákaz používania mobilného telefónu, tabletu či podobného elektronického zariadenia v zmysle § 20 ods. 7 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 320/2008 Z. z. o základnej škole. Niektoré školy ho konkretizujú, rozvádzajú a uplatňujú aj vo forme zákazu fotografovania a nahrávania spolužiakov a učiteľov a zverejňovania na internete, avšak osobitne spracovanú definíciu a postupy odhaľovania a riešenie kyberšikanovania majú iba 3 školy (1,87 %). Začlenenie postupov a opatrení k prevencii a riešeniu šikanovania a kyberšikanovania do školského poriadku v súlade so Smernicou prezentuje Tabuľka č. 3.

Tabuľka č. 3: Začlenenie postupov a opatrení k prevencii a riešeniu šikanovania a kyberšikanovania do dokumentov škôl v súlade so Smernicou

Začlenenie prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania do dokumentu	Počet	%
Zákaz šikanovania zmienený ako povinnosť žiaka + sankcie za šikanu	48	30,00
Tézy k prevencii a riešeniu šikanovania rozpracované do bodov v rámci povinností žiakov + opatrenia na posilnenie disciplíny	38	23,75
Vnútoraná smernica alebo plán prevencie šikanovania ako súčasť textu školského poriadku	28	17,50
Detailne rozpracovaná osobitná smernica alebo doplnok k šikanovaniu ako príloha školského poriadku	22	13,75
Dokument aktualizovaný podľa Smernice MŠVVaŠ SR č. 36/2018	17	10,63
Kyberšikanovanie podrobne rozpracované ako súčasť textu alebo príloha školského poriadku	3	1,87
Problematika šikanovania a kyberšikanovania nie je zakomponovaná do dokumentu	16	10,00
Problematika kyberšikanovania nie je zakomponovaná do dokumentu	80	50,00

Podľa aktuálnej Smernice upravuje podmienky na zaistenie bezpečného edukačného prostredia a ochrany pred šikanovaním a kyberšikanovaním celkove len 17 zo 160 analyzovaných dokumentov, t. j. 10,63 %.

4 Záver a odporúčania

Väčšina analyzovaných zverejnených dokumentov škôl (90 %) venuje pozornosť bezpečnosti edukačného prostredia a ochrane žiakov pred násilím a šikanovaním, avšak v miere a formách spracovania problematiky prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania sú značné rozdiely.

Za nepriaznivé možno považovať zistenie, že iba jedna tretina analyzovaných dokumentov je aktuálna, teda bola schválená či aktualizovaná v roku 2018.

Takmer tretina dokumentov ju veľmi stručne uvádza ako jeden z bodov školského poriadku v právach a povinnostiach žiakov a jej výskyt upravuje ako porušenie disciplíny, vrátane konkrétnych sankcií za šikanovanie uvedených v opatreniach na posilnenie disciplíny žiakov.

Len necelá štvrtina dokumentov má podmienky eliminácie šikanovania podrobnejšie spracované do konkrétnych pravidiel a opatrení v škole.

22 dokumentov (13,75 %) obsahuje detailné vypracovanie komplexnej stratégie školy proti šikanovaniu, prezentuje ju vo forme samostatnej smernice riaditeľa školy, alebo osobitného doplnku a venuje pravidlám bezpečnosti a ochrany detí pred násilím a šikanovaním náležitý priestor. Mnohé dokumenty obsahujú vnútorné opatrenie alebo osobitný článok školského poriadku, ktoré sú väčšinou adekvátne spracované, avšak neboli aktualizované a vychádzajú z metodického usmernenia, ktoré od 1. septembra 2018 stratilo účinnosť. Z novej Smernice vychádzalo v oblasti zaistenia bezpečného edukačného prostredia iba necelých 11 % dokumentov.

O kyberšikanovaní sa ani okrajovo nezmieňuje 50 % skúmaných vnútorných predpisov. Druhá polovica dokumentov sa niektorých prejavov elektronického násilia dotýka (bez použitia pojmov „kyberšikanovanie“ alebo „kyberšikana“ a pod.) v súvislosti so zákazom používania informačno-komunikačných technológií v priestoroch školy, podľa § 20 ods. 7 Vyhlášky Ministerstva školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky č. 320/2008 Z. z. o základnej škole.

Len 3 školy zo 160 majú vo svojich interných materiáloch podrobne rozpracovaný doplnok alebo osobitnú smernicu riaditeľa školy ku kyberšikanovaniu.

Toto zistenie však môže byť do menšej miery ovplyvnené i faktom, že zber údajov pre prieskum sa uskutočnil koncom októbra 2018 a niektoré školy Smernicu účinnú od 1. septembra 2018 do svojho školského poriadku či iného vnútorného predpisu dovtedy

nezpracovali alebo jeho aktualizáciu ešte nesprístupnili na internete, prípadne začlenili problematiku postupov pri prevencii a riešení šikanovania a kyberšikanovania do nezverejnených interných dokumentov školy. Je potrebné zohľadniť aj skutočnosť, že prieskumnú vzorku tvorili len materiály 160 škôl z celkového počtu viac ako 2000 slovenských škôl.

Výsledky analýzy upozorňujú na potrebu dôslednej aplikácie Smernice a na aktuálnosť požiadavky zapracovať do interných predpisov každej školy a školského zariadenia konkrétne opatrenia vedúce k predchádzaniu a riešeniu prípadov násilia, šikanovania a kyberšikanovania, ako medzi žiakmi, tak aj zo strany žiakov voči učiteľom a ich sprístupnenia všetkým žiakom a ich zákonným zástupcom.

Šikanovanie a kyberšikanovanie je rozšírené aj na našich školách a jeho následky môžu byť veľmi závažné. Dozvuky prežitého trápenia obetí neraz pretrvávajú po celý život a agresori veľakrát prenášajú osvojené násilné prejavy až do dospelosti. Je žiadúce, aby každá škola pristupovala ku šikanovaniu a kyberšikanovaniu ako k závažnému problému, vytvárala podmienky na zabezpečenie edukačného prostredia bez násilia a strachu a zapojila do celoškolskej stratégie jeho prevencie a eliminácie učiteľov a všetkých zamestnancov školy, žiakov aj rodičov.

Pre dosiahnutie týchto cieľov Stredisko školám odporúča:

- Riaditeľom, v súlade so Smernicou, vypracovať za účasti koordinátora prevencie, výchovného poradcu, učiteľov, žiackej školskej rady a výboru rady rodičov komplexnú stratégiu školy, jasné zásady, postupy a pravidlá správania pre žiakov, doplniť interné dokumenty školy o smernicu riaditeľa školy k prevencii a riešeniu šikanovania a kyberšikanovania žiakov a oboznámiť všetkých zamestnancov školy, žiakov a rodičov s jej obsahom.
- Pri nastavovaní stratégie prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania vychádzať z konkrétnych cieľov, priorít, špecifik, potrieb a možností danej školy a zakomponovať cesty k jej realizácii do výchovno-vzdelávacieho procesu ako neoddeliteľnú súčasť každodennej činnosti.
- V záujme úspešnej realizácie preventívnych postupov ustanoviť pracovnú skupinu proti šikanovaniu a kyberšikanovaniu vedenú napr. koordinátorom prevencie, ktorá pri realizácii stratégie prevencie spolupracuje s triednymi učiteľmi, výchovným poradcom, rodičmi aj žiakmi a podľa možností a potrieb školy aj s ďalšími príslušnými odborníkmi, napr. školským psychológom, sociálnym pedagógom. Pri výbere koordinátora je

dôležité zohľadniť jeho osobnostné predpoklady pre túto prácu, jeho subjektívny postoj a stotožnenie sa s cieľmi prevencie.

- Vysvetliť žiakom znaky, formy a prejavy šikanovania a kyberšikanovania. Stratégia školy v oblasti prevencie a riešenia šikanovania a kyberšikanovania má byť sprístupnená a jasná a všetkým žiakom školy, preto je vhodné aby bol jej zrozumiteľný a veku primerane formulovaný obsah zverejnený a umiestnený na viditeľných miestach napr. vo forme letáku na nástenkách v triedach (Návrh textu letáku pre žiakov uvádza Príloha č. 1).
- Poučiť žiakov o postupe pri oznamovaní šikany na škole a presne ich informovať, kam a na koho sa môžu obrátiť. Je optimálne, ak je riešením šikanovania poverený vyškolený pedagóg (alebo pracovná skupina), ktorý má skúsenosti so stratégiou a taktikou vyšetrovania jej prípadov.
- Umožniť anonymné nahlasovanie šikanovania alebo kyberšikanovania prostredníctvom schránky dôvery proti šikanovaniu alebo webovej platformy, mobilnej aplikácie na báze linky alebo schránky dôvery.²
- Poskytovať ohrozeným žiakom a rodičom dostupné a nepretržité poradenské služby.
- Zabezpečiť systematický monitoring výskytu šikanovania a kyberšikanovania a každoročne realizovať prieskum jeho rozsahu a charakteru. O výsledkoch informovať učiteľov, žiakov a rodičov, čo vytvára predpoklady pre ich spoluprácu, umožňuje overovanie účinnosti prijatých opatrení a porovnávanie miery výskytu šikanovania ako v jednotlivých ročníkoch, tak aj v celej škole za určité časové obdobia. Vhodné metódy – napr. využitie anonymných dotazníkov, ankety, neformálne rozhovory s jednotlivcami či malými skupinami žiakov, postojové škály, nedokončené vety, sociometrická metóda a iné (podľa potreby je možné využiť spoluprácu s Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie).
- Pri výbere stratégie eliminácie šikanovania mať na zreteli jej účinnosť. Ako efektívne stratégie sa osvedčujú preventívne programy vo forme kontinuity nadväzujúcich aktivít, rovesnícka podpora so zapojením žiakov alebo permanentný informačný systém o každej zamýšľanej aktivite. Neúčinný je plán separátnych aktivít a jednoduchých informácií, napr. jednorazová prednáška, film, video, beseda a iné nekontinuitné aktivity alebo odstrašovanie, ponuka negatívnych vzorov, direktívnosť v preventívnych

² Napr. aplikácia „Nenechaj to byť a pomáhaj s nami“ - NNTB dostupná na: <https://www.nntb.sk/>, ktorá je garantovaná špičkovými odborníkmi sa úspešne používa ako možnosť pre deti aj rodičov odhaliť šikanovanie anonymne online a efektívne ho riešiť priamo na škole

aktivitách, spoliehanie sa na prevenciu v rodine.³ Osobitnú pozornosť venovať oblasti kyberšikanovania a bezpečného používania počítačov a internetu a začleniť do výchovno-vzdelávacieho procesu problematiku internetovej bezpečnosti.

- Iniciovať a podporovať vzdelávanie učiteľov v oblastiach informačných a komunikačných technológií a internetovej bezpečnosti a prevencie a riešenia prípadov šikanovania a kyberšikanovania.
- Spolupracovať s rodičmi a zapájať ich do prevencie, informovať na webových stránkach školy a na rodičovských združeniach o pravidlách internetovej bezpečnosti a o aktuálnych predpisoch školy v tejto oblasti a oboznámiť ich s postupom a sankciami v prípade výskytu kyberšikanovania.
- Pri riešení šikanovania a kyberšikanovania, ktoré možno kvalifikovať ako diskrimináciu a porušenie zásady rovnakého zaobchádzania využiť možnosť spolupráce so Strediskom. Stredisko ako národný antidiskriminačný orgán možno požiadať v takýchto prípadoch o odborné stanovisko a v prípade potreby o bezplatnú právnu pomoc. Stredisko ponúka školám na celom Slovensku aj bezplatné vzdelávacie aktivity, vrátane tematickej oblasti Šikana a kyberšikana⁴.

³ Pozri napr.: Manuál efektívnej školskej prevencie, dostupný na: <http://www.prevenciasikanovania.sk/?mod=pedagogovia--teoria-sk--manual-efektivnej-skolskej-prevencie>

⁴ Pozri: <http://www.snslp.sk/#menu=2174>

Použitá literatúra

Bezpečnosť školského prostredia a vzťahy medzi aktérmi vzdelávania. ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA úsek inšpekčnej činnosti. Bratislava, 2018. s. 10. URL:

<https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/UZP_BOZ_ZS_2017_2018.pdf>.

Elliott, M., Kilpatrick, J. *Zastavme šikanovanie*. [online]. [cit. 2019-01-10]. Prevencia šikanovania. URL: <www.prevenciasikanovania.sk/?mod=pedagogovia--teoria-sk--zastavme-sikanovanie-v-skolach>.

Prevencia šikanovania. [online].[cit. 2019-01-10] Stránka vytvorená v rámci projektu „Národná sieť pre prevenciu šikanovania a násilia v školách“ z finančných prostriedkov Ministerstva školstva SR. URL: <www.prevenciasikanovania.sk/?mod=deti-a-mladez>.

Smernica Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach [online]. Bratislava 2018. [cit. 2019-01-20]. URL: <<https://www.minedu.sk/data/att/13481.pdf>>.

Smiková, E. *Metodické východiská modelu prevencie násilia a šikanovania v školách*, [online].[cit. 2019-02-11]. URL: <<http://www.prevenciasikanovania.sk/?redirect=custom-file&id=29&download=file&name=Manual%20efektivnej%20skolskej%20prevencie.pdf>>.

Šikana a kyberšikana na školách. Výskumná správa. Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. [online]. Bratislava. 2018. 129 s. URL: <http://www.snslp.sk/CCMS/files/%C5%A0ikana_a_kyber%C5%A1ikana_2018.pdf>.

Zákon 245/2008Z.z. (o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov) § 153 Školský poriadok [online]. ASPI. [cit. 2019-01-10]. URL: <www.noveaspi.sk/products/lawText/1/67297/1/2>.

Príloha č. 1

Informačný leták pre žiakov je možné si stiahnuť na: <http://bit.ly/šikanakyberšikana>

Čo robiť, ak si myslíš, že si ty alebo spolužiak/spolužiačka obeťou šikany či kyberšikany?

NEDAJ SA VYPROVOKOVAŤ. VŽDY POŽIADAJ O POMOC, NIE SI SÁM.

Neboj sa a nehanbi sa všetko oznámiť, napríklad:

- rodičom, súrodencom, babke, dedkovi, kamarátovi
- triednej učiteľke alebo učiteľovi
- učiteľke/učiteľovi alebo vychovávateľke /vychovávateľovi, ktorému dôveruješ
- školskému psychológovi.....
- anonymne (nemusíš sa podpísať) - napr. schránka proti šikanovaniu alebo dotazník na webovej stránke školy, na školský email
- administrátorovi stránky kvôli zablokovaniu účtu násilníka
- telefonicky napríklad na:
 - Linka Detskej Dôvery, ktorá má uši pre všetky deti - 055/234 72 72, (majú aj Facebook, e-mail, poradiť)
 - Linka Detskej istoty - 116 111

NAŠA ŠKOLA JE MIESTOM BEZ ŠIKANY A KYBERŠIKANY!

VŽDY JE LEPŠIE NÁJSŤ ODVAHU A ŠIKANU A KYBERŠIKANU OHLÁSIŤ DOSPELÉMU, KTORÉMU DÔVERUJEŠ, ZASTAVIŤ NÁSILNÍKA A DOSIAHNUŤ VYRIEŠENIE PROBLÉMOV, AKO DOVOLIŤ, ABY NAĎALEJ TEBE ČI INÝM SPOLUŽIAKOM KŤOKOLVEK UBLIŽOVAL

NAŠA ŠKOLA JE MESTOM, KDE

- vládne atmosféra tolerancie, dôvery a záujmu o druhých
- máme právo učiť sa v bezpečnom a priateľskom prostredí
- všetci sme si rovní a vzájomne sa uznávame
- nestrpíme násilie, šikanovanie a kyberšikanovanie
- prítomnosť šikanovania a násillia pravidelne sledujeme, nebojíme sa o nich hovoriť, dôsledne dbáme na ich predchádzanie a dohliadame na ich odstránenie

ČO JE ŠIKANOVANIE?

Šikanovanie je, keď jedno alebo viac detí úmyselne a opakovane ubližuje iným. Keď niekto zámerne a stále robí niekomu, kto sa nemôže alebo nevie brániť, niečo nepríjemné, čo si ten druhý neželá a čo mu ubližuje, ohrozuje alebo ho zraňuje.

- keď sa niekto inému stále vysmieva a nadáva mu ako vyzerá, ako sa oblieka, ako rozpráva, akú má rodinu,
- keď niekomu dávajú urážlivé prezývky, zosmiešňujú ho a ohovárajú ho,
- keď niekto niekomu berie školské pomôcky, veci, desiatu, peniaze, núti ho, aby mu posluhoval,
- keď niekoho spolužiaci stále bijú, vyhŕážajú sa mu, ničia či schovávajú mu veci,
- keď niekto iného stále ponizuje, odstraňuje ho, ignoruje ho a vyhŕňa ho z kolektívu.

ČO JE KYBERŠIKANOVANIE?

Pri kyberšikanovaní sa používa počítač, mobil a internet. Prebieha vo virtuálnom priestore prostredníctvom e-mailu, chatu, diskusných fór, sociálnych sietí. Používa zverejňovanie fotografií, videí, sms správ a telefonátov na ubližovanie a manipuláciu. Útočník môže zostať neznámy a skrytý. Obetou sa môže stať ktokoľvek.

- ak niekto iného obťažuje stálymi zlomyseľnými alebo urážlivými sms alebo volaním,
- ak niekto iného vyprovokuje, alebo vyvolá bitku a natočí to na video, ktoré zavesí na web,
- ak niekto zverejní na webe fotografie iného alebo jeho osobné informácie s cieľom zosmiešniť ho,
- ak niekto neznámy láka od dieťaťa odvážnu fotografiu a po jej získaní začne dieťa vydierať, chce peniaze či viac fotiek

